

Marek Walkusz, *Życie wspólnotowe według nauczania Sługi Bożego Franciszka Libermanna*, Bydgoszcz 2005, s. 288.

Koniec wieku XVIII upłynął pod znakiem rewolucji francuskiej, która dla Kościoła katolickiego, w tym również dla zakonów, była wielką próbą. Znaczne osłabienie nastąpiło też na płaszczyźnie działalności misyjnej. Sytuacja taka przeniesiona została również na początek wieku XIX, choć okres ten to początkowo upadek, a następnie dynamiczne odradzanie się. Ożywienie działalności misyjnej ma bezpośredni związek z rozbudzeniem życia zakonnego. Między innymi ważne miejsce zajmuje tu Zgromadzenie Najświętszego Serca Maryi założone w 1841 roku przez konwertytę Franciszka Libermanna. Poprzez swoje dzieło odgrywa kluczową rolę u zarania pierwszego zrywu ewangelizacji w XIX wieku. Stał się „wielkim” misjonarzem, chociaż nie było mu dane, mimo jego gorącego pragnienia, wyjechać do Afryki, aby ewangelizować „Czarnych” i dzielić życie ze swymi współbraćmi. Uważany jest on też za jednego z największych mistyków XIX wieku oraz za wybitnego pisarza chrześcijańskiego tego stulecia. Wywarł głęboki wpływ na kształtowanie się duchowości XIX wieku.

Jakub urodził się 12 kwietnia 1802 roku w Saverne, jako piąty syn alzackiego rabina Lazara Libermanna. Lazar będąc rabinem gminy żydowskiej w Saverne, przygotowywał syna Jakuba na swojego następcę. Wysłał go do Wyższej Szkoły Talmudycznej w Metz, aby ukończył studia hebrajskie i uzyskał dyplom rabina. Tam Jakub przeżył pierwszy kryzys duchowy. Następnie wyjechał do Paryża, aby ukończyć studia. W stolicy decyduje się ostatecznie przejść na katolicyzm i w wigilię Narodzenia Pańskiego 1826 roku przyjmuje chrzest, obierając imiona: Franciszek, Maria, Paweł.

Po krótkim pobycie w kolegium Stanisława Leszczyńskiego Franciszek wstąpił do Seminarium św. Sulpicjusza w Paryżu. W połowie marca 1829 roku, w przeddzień święceń subdiakonatu, doznał ataku epilepsji. Na skutek tego możliwość święceń kapłańskich została oddalona. W sierpniu 1837 roku udał się do Rennes, by objąć funkcję mistrza nowicjuszy w Zgromadzeniu św. Jana Eudesa. Święcenia kapłańskie otrzymał w dniu 18 września 1841 roku w Amiens. Tydzień później u stóp Matki Bożej Zwycięskiej w Paryżu zakłada Zgromadzenie Niepokalanego Serca Maryi dla ewangelizacji Czarnych. W 1848 roku rodzina zakonna o. Franciszka połączyła się z członkami dawnego Zgromadzenia Ducha Świętego, założonego w 1703 roku przez ks. Klaudiusza Poullart des Places. Od tego czasu dwie połączone wspólnoty znane są jako Zgromadzenie Ducha Świętego pod opieką Niepokalanego Serca Maryi. O. Libermann zmarł 2 lutego 1852 roku.

Założyciel nie stworzył jakiegś jednolitej koncepcji duchowej doktryny. Odnajduje się ją po części w Jego różnych licznych pismach. Prawie wszystkie pisma o. Franciszka, które zostały opublikowane, znajdują się w 13-tomowym zbiorze wraz z trzema mniejszymi uzupełniającymi dodatkami pt. *Notes et*

documents relatifs à la vie et à l'oeuvre du Vénérable François Marie Paul Libermann, [opracowanym przez o. P. Cabon]. Poszczególne tomy tego opracowania w pewnej części, oprócz tekstów Założyciela, poświęcone są korespondencji skierowanej do niego, świadectwom różnych osób o nim oraz innym dokumentom, które wiążą się z jego życiem i działalnością.

Duchowość życia wspólnotowego w pismach o. Franciszka Libermannu ujęto w pięciu rozdziałach. W pierwszym dokonano analizy podstawowych elementów życia wspólnoty zakonnej, takich jak: powołanie do życia we wspólnocie, wspólnota w relacji do Trójcy Przenajświętszej, umiłowanie Maryi Matki, wierność krzyżowi, rady ewangeliczne. Następnie została ukazana rola *Reguły*. Ostatnia część tego rozdziału to omówienie miejsca wspólnoty w Kościele oraz jej związki z władzą kościelną i świecką.

Drugi rozdział podejmuje analizę miłości braterskiej, która leży u podstaw życia wspólnoty zakonnej. Bóg jest źródłem miłości bliźniego. Miłość braterska z kolei możliwa jest do realizacji, gdy spełnia konkretne warunki. Dalsza część rozdziału dotyczy przymiotów miłości braterskiej, jej praktyki zmierzającej do zacieśnienia więzi braterskich oraz wzajemnych komunikacji.

Kolejny rozdział dotyczy kwestii wzajemnych odniesień życia wspólnotowego i apostołatu. Ukazany jest model pracy misyjnej w oparciu o fundament życia wspólnotowego. Wszelka działalność apostołowska ożywiana wiarą zawiera się w misji Chrystusa.

Czwarty rozdział, to refleksja nad przełożeniem, które pozostaje w służbie wspólnoty. Wzorem służby pasterskiej jest Jezus Chrystus. Przeprowadzona analiza ukazuje cechy i zadania władzy zakonnej. Władza spełnia swoje zadania poprzez współpracę wszystkich we wspólnocie.

Rozdział piąty podejmuje analizę środków służących do rozwoju życia duchowego osób żyjących we wspólnocie. Źródłem życia duchowego jest Eucharystia. Osobisty i wspólnotowy wysiłek obejmuje troskę o ducha pokuty, regularne ćwiczenia duchowe, z których na plan pierwszy wysuwa się modlitwa. Kolejne paragrafy wskazują, zgodnie z nauczaniem o. Libermannu, potrzebę kierownictwa duchowego, umartwienia a także zajmują się badaniem czytania duchowego.

Autor podkreśla, że nauka o. Libermannu jest mocno oparta na miłości Boga Trójjedynego. Ojcowska Boża miłość najpełniej objawiła się w ofercie umiłowanego Syna. Człowiek powołany do istnienia z miłości odpowiada Stwórcy tym samym – miłością. O. Franciszek wskazuje na Jezusa Chrystusa, którego obecność w życiu wspólnoty zakonnej ma znaczenie fundamentalne w realizacji miłości. Kolejną cechą duchowości wspólnoty o. Libermannu w całym jego nauczaniu było skupienie uwagi na uświadomieniu obecności Ducha Świętego w życiu.

W komentarzu do Ewangelii według św. Jana o. Franciszek Libermann odwołuje się do historii Narodu Wybranego, który nie przyjął daru Bożego

miłosierdzia we Wcieleniu Syna Bożego. Zaznacza dalej, że Bóg jednak wybiera niektórych z tego nieszczęśliwego narodu, aby przez nich głosić poganom swoje miłosierdzie. O. Liberamann świadom swego postannictwa powołuje nową wspólnotę zakonną, która ma za podstawowe zadanie zanieść światu prawdę o Bożym miłosierdziu. To miłosierdzie, które objawia się najpierw misjonarzom, będące źródłem ich siły, ma być jednocześnie przez ich świadectwo ukazywaniem Chrystusa, z wykorzystaniem wszelkich i najbardziej skutecznych środków istniejących w działalności misyjnej.

Misjonarze, zaznacza Założyciel, zaliczają się do liczby apostołów Jezusa Chrystusa. Tworząc w ten sposób niejako mały Kościół, stają się Jego szczególnym znakiem. Powinni oni starać się być możliwie najdoskonalszym odbiciem Zbawiciela, w imię którego jednoczą się, jak święci wokół Ojca, który jest w niebie. Podobieństwo misjonarzy do Chrystusa wyraża się nade wszystko w świętości ich życia. Innym elementem charakterystycznym duchowości wspólnoty według o. Franciszka jest sposób ukazania obecności Maryi w życiu wspólnoty zakonnej. Jest Ona bowiem dla misjonarzy Matką nadzwyczaj troskliwą, kochającą swoje często smutne dzieci „tysiąc” razy bardziej niż matki ziemskie.

Autor bardzo dobrze ukazuje, że Założyciel zajmuje się odniesieniem wspólnoty zakonnej do Kościoła. Ośmielił się On też nazwać misjonarzy „szmaciarzami” w Kościele, gdyż są w nim uważani za ostatnich i biorą na siebie te prace, których nikt nie chce wziąć. Zaznacza, że misjonarz należy najpierw do Kościoła, będąc wraz z innymi współbraćmi szczególnym jego dzieckiem, a dopiero potem do rodziny zakonnej. Zakonnicy mają wciąż świadomość tego, że są na służbie u swojego Mistrza, i że stanowią tylko niegodne narzędzia w ręku Boga. Wszelkie bowiem dobro pochodzi od Boga i Jego łaski.

Ks. Walkusz stwierdza, że Założyciel był nowatorem formy apostołowania, kładąc nacisk na życie we wspólnocie. Określił w szczegółach jej strukturę. Apostolat uzależnia od jakości wspólnoty. Wspólnota jest miejscem, do którego misjonarze często powracają, by z innymi przeżywać czas odpoczynku i modlitwy. Wszystkie czynności przeżywane we wspólnocie mają znaczącą wartość, dlatego podkreśla konieczność bycia razem podczas wszystkich istotnych punktów, które wyznacza regulamin wspólnoty. Misjonarze nie powinni zapominać, iż należą do zespołu.

Wspólnota zakonną jest miłującą się rodziną. Założyciel troszcząc się o jedność ducha i ciała, przedstawia ją obrazowo jako jeden organizm o wielu częściach, w którym winno bić jedno serce i istnieć jeden duch. Niemożliwa jest jedność bez wzajemnej komunikacji. Wszystkie jednak kontakty winny być podporządkowane Bożej miłości i zgodne z Jego wolą.

Wielką wartością pracy jest wyakcentowanie, że o. Franciszek zaprasza misjonarzy do ciągłej formacji w doskonaleniu życia wspólnotowego jako „szkoły miłości”. Kładzie nacisk na dobroć, pokój, pokorę, cierpliwość, a nade wszystko podkreśla wartość łagodności, która winna być połączona z męstwem. Wiele

miejsca poświęca służbie dla drugich. Wzorując się na Jezusie, zakonnicy oddają się służbie bezinteresownej. W drugich też powinni widzieć Chrystusa, tak że ich oddanie bliźnim staje się jakby posługą czynioną samemu Zbawicielowi. Poświęcają się całkowicie wspólnocie, by następnie każdy mógł czerpać z niej obfitsze dobra.

Libermańska duchowość wspólnoty zakonnej skupiająca się na miłości braterskiej – co znakomicie przedstawia Autor – charakteryzuje się otwartością na indywidualne cechy poszczególnych osób zakonnych. Odmienność charakterów może być w życiu wspólnoty krzyżem, ale jest także bogactwem. Od zakonników Założyciel oczekuje, aby, wyzbywszy się obojętności i lekceważenia, cierpliwie znosili braki drugich. Wszystkim bowiem we wspólnocie należy okazać należny szacunek. Człowiek winien znosić słabości, niedoskonałości i wady innych, gdyż właśnie tak wobec niego postępuje Bóg. Zapewnia jednocześnie, że Stwórca każdego obdarza wystarczającą mocą do takiego postępowania. Tak więc należy znosić wszystko i – nie zaniedbując starań o jego udoskonalenie – zostawić każdego z jego sposobem bycia. Znoszenie błędów drugiego, których nie daje się pokonać, jest wyrazem szczególnej braterskiej miłości.

Jakość wspólnoty zależy w zdecydowanej mierze od stopnia realizacji w niej ślubów zakonnych. Najwięcej uwagi o. Franciszek poświęca radzie posłuszeństwa. Przede wszystkim skupia się na ukazaniu przełożonego, którego posługa jest odbiciem posłuszeństwa Zbawiciela, przychodzącego po to, by służyć. O. Libermann oczekuje od wszystkich zakonników całkowitego poświęcenia się Bogu w posłuszeństwie, które wyraża się w pełnej jedności myśli i serc z przełożonymi, celem owocnego prowadzenia dzieła w jedności.

Wielką zasługą Autora jest stwierdzenie, że duchowości wspólnoty ukazanej w pismach o. Franciszka nie można określić mianem ascetycznej, czy też pozbawionej czynników ludzkich. Praca apostołska wymaga ogromnego samozaparcia. Jest ono więc konieczne i powinno być całkowite, gdyż tego żąda Jezus Chrystus. Wyrzeczenie jednak zawsze skupia się na przykazaniu miłości Boga i bliźniego.

Przy apostołskim nastawieniu wspólnoty zakonnej – jak słusznie zauważa ks. Walkusz – nie może zabraknąć ukierunkowania ku duchowości, która wynika z miłości do Boga jako najwyższej wartości. Modlitwa bowiem sprawia, że serce otwiera się na miłość. Życie duchowe wspólnoty zakonnej koncentruje na życiu sakramentalnym, zwłaszcza na Eucharystii.

Oryginalnością i nowością rozprawy jest ukazanie tzw. „nowej formy” szukania Boga w czasie codziennych zajęć, którą o. Libermann nazywa „zjednoczeniem praktycznym”. Misjonarze bowiem spełniając swoje zadania w świecie żyją bardzo aktywnie, stąd też powinni podejmować wysiłek zmierzający do stałego jednoczenia się ze Stwórcą podczas wykonywania wszystkich czynności – zarówno tych, związanych z pracą dla innych i dla siebie, jak i z rekre-

acją i odpoczynkiem – przede wszystkim ze względu na Boga i dla Boga. W ten sposób pragnie, by zakonnicy stali się „kontemplatykami w działaniu”. Dlatego poleca nieustanne kierowanie się motywacją wynikającą z wiary, a nie z natury. „Dzieło zewnętrzne bez wiary wewnętrznej jest jak ciało bez duszy”, słowem jest martwe.

Autor świetnie z analizy źródeł wydobyl, że największy wpływ na kształtowanie się poglądów o Libermanna, na duchowość wspólnoty zakonnej, miała szkoła francuska. Zaczynając od seminarium św. Sulpicjusza, które założył ks. Jan Jakub Olier, ulegał silnym wpływom duchowości, która prezentowała jako fundamentalne założenia wyrzeczenie oraz chrystocentryzm. Wiele wielkich postaci z historii Kościoła – pisarzy duchowych, autorów różnych szkół duchowości miało wpływ na rozwój myśli Założyciela, z których można by wymienić św. Augustyna, św. Hieronima, św. Bernarda z Clairvaux. Znaczący też wpływ miały pisma i życie św. Franciszka z Asyżu. Duchowość wspólnoty zakonnej o Libermanna oddanej pracy apostołskiej jest w znacznym stopniu oparta na duchowości szkoły, której twórcą jest św. Ignacy Loyola. Twórczość pisarska Założyciela ukazuje znajomość jeszcze innych autorów, takich jak: św. Teresa z Avila i św. Jan od Krzyża. W nauczaniu szczególnie o łagodności, w wyniku analizy tekstów dostrzega się wpływ duchowości św. Franciszka Salezego, św. Alfonsa Liguoriego, czy też św. Wincentego à Paulo. O Libermann często nawiązywał także do takich wielkich misjonarzy jak św. Piotr Klaver i św. Franciszek Ksawery.

Konkludując prezentację pracy dostrzega się, iż nauczanie Założyciela jest nawoływaniem do ciągłej miłości Boga i bliźniego. Miłująca się rodzina zakonna poprzez swoje podobieństwo w świętości do Chrystusa staje się najskuteczniejszym źródłem odnowy sił duchowych i fizycznych misjonarzy i ich sukcesów w apostołacie. Zdaje się, iż o. Libermann oczekuje większego zawierzenia Bogu i Jego Opatrzności w świetle podejmowanych zadań apostołskich, by misjonarze stawiali się przykładem na umiejętne dawanie odpowiedzi na potrzeby czasu i miejsca. Dziś także jest pilna potrzeba ewangelizacji przez świadectwo życia w miłości braterskiej. Życie wspólnotowe, jak je rozumie Założyciel, nie tylko w przeszłości było oparciem dla osób oddanych misji Chrystusowego Kościoła, ale stanowi cenny i nieodzowny dar także dla teraźniejszości. Wyniki teologicznych analiz pism o. Franciszka ukazały istniejącą w nich naukę o duchowości życia wspólnotowego w tradycyjnym rozumieniu, ale jednocześnie ze specyficznym nachyleniem ku duchowości libermańskiej, która jest aktualna dzisiaj.

Książka może być bardzo dobrym „podręcznikiem” dla osób zakonnych w zakonie życia wspólnotowego i bezcennym materiałem dla wszystkich wspólnot życia konsekrowanego.

Ks. Stanisław Urbański